

УДК 373.3:51[091]*Богданович М.

DOI 10.31376/2410-0897-2018-1-37-271-279

Тетяна Михайлівна Біліченко,
аспірантка Глухівського національного
педагогічного університету
імені Олександра Довженка,
e-mail: tatbil0377@gmail.com

НАУКОВА БІОГРАФІЯ М. БОГДАНОВИЧА НА ТЛІ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ («ГЛУХІВСЬКИЙ ПЕРІОД»)

У центрі наукової публікації творча постать відомого українського вченого-методиста Михайла Васильовича Богдановича. У статті розглядається процес формування його особистості та наукової педагогічної системи. Детально проаналізовано період його професійно-педагогічної підготовки у часи навчання у Глухівському учительському інституті, вчителювання у загальноосвітніх навчальних закладах, період роботи викладачем у педагогічному інституті. Схарактеризовано його професійно-наукові досягнення та фактори, що вплинули на формування особистості відомого вченого.

Ключові слова: Михайло Богданович, Глухівський учительський (педагогічний) інститут, початкова школа, математика, методика математики.

Постановка проблеми. Сучасні зміни в науці, техніці й виробництві висувають нові вимоги до математичної підготовки фахівців, а це, у свою чергу, спонукає до модернізації змісту початкової математичної освіти. Тому належна математична культура у ХХІ ст. підвищує шанси особистості на самореалізацію, сприяє її особистому прогресу.

Проблеми розроблення актуальних питань зазначеної проблеми завжди були у центрі уваги науковців. Особливо глибоко ці проблеми розроблялися в українській педагогічній науці у другій половині ХХ століття. Ретельне вивчення причин і рушійних сил цих розвідок, на нашу думку, є важливим для створення нових перспективних освітніх стратегій, педагогічних технологій тощо.

Авторитетним представником методико-математичної думки у системі початкової освіти був Михайло Васильович Богданович (1925–2006 рр.)

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історіографічний аналіз досліджень, присвячених розвитку методики математики в початковій школі в Україні, засвідчив, що педагогічна спадщина й науково-методична діяльність М. Богдановича не стали предметом окремого цілісного історико-педагогічного дослідження. Окремі матеріали у вигляді спогадів колег та учнів Михайла Васильовича, фрагментарні огляди його широкої творчості представлені переважно у збірниках матеріалів наукових зібрань, що скликалися до ювілейних дат у житті знаного науковця. Серед згаданих матеріалів відзначимо як важливі для нашого дослідження спогади про свого вчителя та колегу М. Вашуленка, О. Савченко, Т. Сущенко та ін.

Окремо хочемо зазначити, що до сьогодні, незважаючи на наявність у науковому обігу згаданих вище матеріалів, не створено об'єктивної, цілісної, історично достовірної наукової біографії видатного вченого. Але цілком зрозуміло, що без виконання такої роботи важко претендувати на наукову об'єктивність у вивченні творчості такої масштабної особистості, якою був М. Богданович. Тому **метою нашої статті є:** схарактеризувати етап становлення та ранній етап творчості у науковій біографії М. Богдановича, визначити основні фактори, що вплинули на формування особистості педагога і вченого.

Виклад основного матеріалу. У сучасному українському освітньому просторі актуальною залишається проблема побудови реальної картини історико-педагогічного процесу, що відбувався у різні періоди існування нашого народу, зокрема в портретах його творців. Як зазначає О. Сухомлинська, «саме життя педагога, його особиста біографія часто є основою наукової реконструкції епохи, висвітлює загальнопедагогічний досвід того чи іншого періоду... дає матеріал для реконструкції, зіставлення й висновків історико-педагогічного характеру» [1, с. 43]. З огляду на це життєвий і творчий шлях М. Богдановича заслуговує на детальне вивчення.

Узагальнюючи документи архівних матеріалів, зазначимо особливості біографічного часопису науковця у ранній період його життя та творчості – 1925–1962 рр. Цей період охоплює час від народження до завершення викладацької кар'єри у Глухівському педагогічному інституті. У нашому дослідженні ми вживаємо щодо цього термін – «глухівський період».

Михайло Богданович народився 20 листопада 1925 року в місті Глухові (на той час місто – центр Новгород-Сіверського округу, колишньої Чернігівської губернії. Нині – районний центр на півночі Сумської області). Батько – Василь Андрійович, українець, хлібороб, робітник. Мати – Єфросинія Єфремівна,

українка, домогосподарка, городниця [2, арк. 3].

Виховання у родині Богдановичів базувалося на міцних народних традиціях, реалізовувалося у достатньо вільній, без застосування авторитаризму атмосфері. Ще у період дошкільного дитинства це заклало підґрунтя для розвитку здатності до самонавчання, яка в подальшому стала сприятливою передумовою для самостійного здобуття Михайлом освіти. Батьки відповідально ставилися до необхідності здобуття дітьми освіти. Тому у 1931 році М. Богданович вступив на навчання до глухівської семирічної (з 1939 року – середньої) школи № 4. Аналіз автобіографії вченого засвідчив, що у 1938 році він разом із сім'єю переїхав до міста Миргорода Полтавської області, де продовжив навчання у місцевій школі. Навесні 1941 року М. Богданович закінчив навчання, здобувши середню освіту. Одразу після цього він повернувся до Глухова.

У період німецької окупації Глухова (1941–1943 рр.) М. Богданович, за власними свідченнями, ніде не працював [2, арк. 3]. Після визволення міста 30 серпня 1943 року юнак уже 6 вересня був призваний на військову службу до лав Червоної Армії. Брав участь у бойових діях у складі військових з'єднань 1-го Білоруського фронту. Був кулеметником зенітних кулеметів. За бойові заслуги мав нагороди: «За освобождение Варшавы», «За взятие Берлина», «За победу над Германией» [3, арк. 7]. Після завершення війни залишився на військовій службі. Здобув кваліфікацію шофера. Без відриву від служби, у 1948 році, закінчив 10 клас вечірньої школи. Це свідчить про те, що він розумів необхідність освіти високого рівня і планував здобути вищу освіту.

У квітні 1949 року М. Богданович був звільнений у запас, повернувся до Глухова і вже у серпні того ж року подав документи до місцевого учительського інституту. Успішно склавши шість вступних випробувань, наказом № 97 від 31 серпня 1949 року по Глухівському державному учительському інституту був зарахований студентом I курсу фізико-математичного відділу [4, арк. 59].

З перших днів навчання зарекомендував себе як відповідальний, старанний, вимогливий до себе студент, про це свідчать архівні дані та спогади одногрупників. М. Богданович багато часу приділяв теоретичній підготовці, відвідував бібліотеку, в повному обсязі виконував завдання. Проаналізувавши його матрикул (залікову книжку), ми з'ясували, що всі екзаменаційно-залікові сесії було складено ним на «добре» і «відмінно» [5, арк. 11–22].

На основі аналізу зазначених вище джерел можемо зазначити, що саме зі студентських років Михайло Васильович мав схильність до дисциплін фізико-математичного циклу, про що свідчить високий рівень успішності. Хочемо зазначити, що рівень вимогливості викладачів до підготовки студентів був високий. Про це свідчить, зокрема, той факт, що студентам-однокурсникам доводилось неодноразово перескладати рубіжні форми контролю з таких дисциплін як «математичний аналіз», «методика фізики» та ін.

Проаналізовані матеріали дають можливість стверджувати те, що М. Богданович відповідально поставився до підготовки та проходження педагогічної практики на другому курсі. Ретельно готував плани-конспекти занять, навчально-методичне забезпечення та наочні матеріали, систематично відвідував консультації викладачів. За період практики було проведено 5 практичних залікових уроків з таких дисциплін: з математики – три уроки, два уроки з фізики та проводилася виховна робота з класом. Усі види робіт було оцінено на «відмінно» [5, арк. 20].

Вивчивши матеріали про період навчання Михайла Васильовича в учительському інституті, хочемо зазначити, що вже тоді він брав активну участь у громадській, спортивній, трудовій діяльності, був учасником колективів художньої самодіяльності. Про це свідчать подяки, накази по інституту, у яких його схарактеризовано як свідомого та відповідального студента [6, арк. 47].

З юних літ М. Богданович захоплювався волейболом, легкою атлетикою. Брав участь у численних спортивних заходах в інституті та місті. Був членом волейбольної команди інституту. Відвідував факультативний курс фізвиховання та відповідно до розпорядження заступника міністра освіти УРСР від 16 травня 1951 року за № 9-08 та як такий, що склав встановлені заліки та пройшов педагогічну практику в повному обсязі, був допущений до складання екзамену з теорії та методики фізвиховання. За результатами складання отримав посвідчення з правом викладача фізичного виховання в семирічній школі [6, арк. 50].

Протягом червня 1951 року Михайло Богданович успішно склав 4 державні іспити, всі – на «відмінно». Наказом № 100 від 3 липня 1951 року по Глухівському державному учительському інституту за високі результати у навчанні та успішне складання державних екзаменів, рішенням Державної екзаменаційної комісії Михайлу Васильовичу Богдановичу видано диплом з відзнакою і присвоєно кваліфікацію вчителя математики та фізики 5–7 класів та звання вчителя середньої школи з правом викладання в 1–7 класах [7, арк. 52].

Аналіз матеріалів з теми дослідження дає підстави стверджувати, що вже зі студентських років Михайло Васильович свідомо вирішив пов'язати своє професійне майбутнє з практичною педагогічною діяльністю в школі. Той факт, що він обрав під час вступу фізико-математичне відділення (а не природничо-

географічне чи мовно-літературне, які також функціонували в інституті на той час), дає нам підстави стверджувати, що період навчання в інституті став періодом становлення педагога-практика, у майбутньому авторитетного вченого-методиста з проблем викладання математики у початковій школі, однією з характерних рис особистості якого стало постійне прагнення до професійного зростання та самовдосконалення.

У вересні 1951 року М. Богданович отримав направлення на роботу до середньої школи с. Пустогород Червоненського (тепер – Глухівського) району Сумської області. Працював учителем математики у 8–10 класах [8, арк. 3 зв.]. Приступивши до роботи, він швидко зрозумів, що дворічного курсу підготовки в учительському інституті замало для досягнення якісних результатів у професійно-педагогічній діяльності. Через те влітку 1952 року подав документи для вступу до Сумського педінституту на заочне відділення фізико-математичного факультету, яке закінчив 1955 року [9, арк. 5]. За даними додатку до диплома, визначено, що М. Богданович мав високу якісну успішність, близько 90 відсотків. З усіх дисциплін математичного циклу (включно – з методики викладання математики) отримав відмінні оцінки [10, арк. 10].

У 1956 р. Михайло Васильович почав працювати вчителем математики у 8–10 класах середньої школи с. Лужки Червоненського району Сумської області. З початку навчального року він очолив секцію математики (методичне об'єднання) в школі та відповідну секцію в районі – це свідчить про високий рівень його професійної компетентності та авторитет серед колег. Ще одним свідченням визнання високої професійної майстерності педагога стало обрання його у 1957 р. делегатом від району на II з'їзд учителів УРСР, який був запланований на 1959 рік. Із січня того ж року вступив до Товариства з розповсюдження політичних та наукових знань. У липні очолив місцевий комітет профспілки [11, арк. 4]. Зазначені дані переконливо вказують на те, що Михайло Васильович активно займався громадською і професійною діяльністю.

Аналіз архівних документів Глухівського учительського інституту показав, що у серпні 1956 року звільнилася асистент кафедри математики Т. В. Рижова. В особовій справі М. В. Богдановича міститься його заява, датована 27 серпня, з проханням прийняти на посаду, що звільнилася. На заяві є клопотання від кафедри математики, підписане завідувачем кафедри В. М. Барановським [12, арк. 2]. За наслідками розгляду поданих документів адміністрацією інституту було видано наказ № 129 від 1 вересня 1958 року, у якому, зокрема, зазначено про зарахування М. В. Богдановича на посаду асистента кафедри математики на 0,5 ставки [13, арк. 1].

Хоча існує потреба подальшого уточнення окремих моментів щодо роботи М. Богдановича у школах району, але ми все ж таки можемо стверджувати, що саме в цей період він був відзначений і колективом викладачів свого рідного інституту як талановитий педагог. Цьому, зокрема, сприяли його професійні контакти із колегами, які прибували до його школи у від'їздення на час проходження студентами педагогічної практики. Таким чином, починаючи із вересня 1958 року, починається новий період у розвитку професійної кар'єри Михайла Васильовича – робота у вищій школі.

У навчальному навантаженні М. Богдановича були заплановані керівництво педагогічною практикою студентів у м. Глухові та у школах сусідніх районів (у тому числі – в с. Лужки), проведення практичних занять з методики викладання математики, математичного практикуму як в інституті, так і на консультаційних пунктах у м. Шостка та м. Конотоп, виконання обов'язків факультетського керівника педагогічною практикою (загальний обсяг навчального навантаження становив 450 год.). У перший рік роботи в інституті він працював зі студентами заочної форми навчання [14, арк. 79].

Як зазначено в документах інституту, під час керівництва навчально-виховною роботою студентів у період практики Михайло Васильович ретельно контролював обізнаність студентів із програмою практики, знання програмного матеріалу з предмета у відповідних класах, знання передових досягнень методики викладання математики. Звертав увагу на організацію ними виховної роботи з учнями у навчальний та позанавчальний час [15, арк. 85].

Відповідно до наказу № 133 від 3 вересня 1959 року по Глухівському педінституту асистента математики (назва посади подана згідно з оригіналом) М. В. Богдановича було призначено на повну ставку асистента методики арифметики по кафедрі педагогіки [16, арк. 78]. Цей період був дуже важливим у житті і розвитку професійної кар'єри Михайла Васильовича. Справа у тім, що ще з 1954 року Глухівський інститут було поновлено у статусі педагогічного. У зв'язку із його подальшою структурною реорганізацією було прийнято рішення закрити наявні на той момент факультети (відділи) і залишити у складі педагогічного інституту лише один факультет – педагогіки і методики початкової освіти (на якому з 1956 року здійснювалася підготовка вчителів початкових класів). Через це студенти спеціальності «фізика та математика» та деякі викладачі, що забезпечували навчальний процес з цієї спеціальності, були переведені до Ніжинського педагогічного інституту, допоміжний персонал був переведений на інші посади, частково звільнений. Саме тоді Михайло Васильович, прийнявши рішення залишитися працювати в інституті,

пов'язує своє професійне і наукове майбутнє із проблемами початкової математичної освіти. Принагідно хочемо звернути увагу на те, що адміністрацією інституту саме йому, молодому, але перспективному викладачеві, було запропоновано обійняти цю посаду. Очевидно, що вже тоді його старші та досвідчені колеги побачили його майбутні наукові перспективи.

Свідченням високої оцінки керівництвом інституту професійних результатів роботи М. Богдановича є, зокрема, характеристики на нього за цей період, що містяться у його особовій справі. Так, в одній із них (виданій у зв'язку із його участю в конкурсі на заміщення вакантної посади асистента кафедри педагогіки) його характеризують як скромного, ініціативного і дисциплінованого працівника. Зазначається, що він користується авторитетом як серед викладачів, так і студентів. Окремо відзначено, що уже в перший рік роботи ним була підготовлена до друку стаття (схвалена на засіданні кафедри математики) «Методика проведення вимірних робіт на місцевості в середній школі» [17, арк. 12].

Важливою, на нашу думку, такою, що вказує на перспективні науково-педагогічні устремління М. Богдановича у ці роки, є інша характеристика. У ній підтверджені зазначені вище його особистісні та професійні якості. Але в ній дуже важливим є останній абзац, у якому вченою радою інституту Михайла Васильовича було рекомендовано у наукові кореспонденти Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР за спеціальністю «методика початкової освіти» [18, арк. 13]. Цей факт підтверджує прагнення молодого викладача до науково-дослідної роботи, задоволення потреби у науковому зростанні. Це відкривало перед ним можливості не лише навчання в аспірантурі, але й відзначало його як такого, що може здійснювати під керівництвом наукових співробітників підрозділів наукових установ дослідження актуальних питань педагогіки, психології та методик викладання окремих предметів, самостійно виконувати науково-дослідну експериментальну роботу в навчально-виховних установах; брати безпосередню участь у створенні та апробації експериментальних навчально-методичних матеріалів.

Аналіз архівних документів інституту дозволив з'ясувати, що за час роботи в Глухівському педінституті Михайла Васильовича як наукового кореспондента, неодноразово командировали до науково-дослідного інституту педагогіки. Зокрема, двічі у 1960 р. (у березні та грудні на термін до 15 днів) [19, арк. 35, 114].

Ще одним свідченням стрімко зростаючого авторитету М. Богдановича як перспективного науковця та викладача було його відрядження восени 1959 року до м. Києва. У столиці УРСР 14–16 жовтня проходив другий з'їзд учителів республіки. На початку жовтня до інституту надійшов лист з міністерства освіти УРСР, у якому містилась пропозиція визначити кандидатури учасників наукової сесії з питань розвитку педагогічної науки в Українській РСР, що була скликана за рішенням ЦК Компартії України. Ця сесія передувала роботі учительського з'їзду.

Рішенням керівництва (наказ № 160 від 8 жовтня 1959 р.) саме М. Богданович разом із директором інституту був визначений делегатом цього високого зібрання [20, арк. 98]. Робота наукової сесії тривала протягом 10–12 жовтня. У роботі сесії взяли участь учені, представники науково-педагогічних установ України та багатьох союзних республік, Академії педагогічних наук РРФСР, учителі, працівники органів народної освіти, викладачі вишів, представники громадськості. З доповідями про завдання педагогічної і психологічної науки виступили в день відкриття сесії директор Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР, член-кореспондент Академії педагогічних наук РРФСР О. М. Русько і директор Науково-дослідного інституту психології УРСР, член-кореспондент Академії педагогічних наук РРФСР проф. Г. С. Костюк [21, с. 234–235].

На сесії працювало 10 секцій: теорії навчання, теорії виховання, історії педагогіки, політехнічного та виробничого навчання і трудового виховання, методики навчання і виховання учнів 1–4 класів, методики викладання математики, фізики, креслення, методики викладання гуманітарних наук, секція методики викладання біології, хімії, географії, дошкільного виховання, психології. Під час роботи було розглянуто ряд важливих питань теорії і практики навчання і виховання, методики науково-педагогічних досліджень, найактуальніші організаційні питання перебудови школи [21, с. 235].

Михайло Васильович брав участь у роботі секції методики навчання і виховання учнів 1–4 класів. У ході виступів активно обговорювалася значна кількість актуальних питань, зокрема: проблема пошуку шляхів удосконалення методів навчання. З доповідями на цю тему виступали В. Р. Шморгун, завідувач кафедри педагогіки Чернігівського педінституту, проф. А. І. Зільберштейн, зав. кафедри педагогіки і психології Харківського педагогічного інституту фізичного виховання, науковий співробітник НДІП УРСР І. Я. Василенко та ін. [21, с. 236]. Без сумніву, можна вважати, що участь у такому авторитетному форумі стала надзвичайно корисною для розвитку перспективного науково-методичного досвіду М. Богдановича. Актуалізація для себе сучасних проблем педагогічної науки, розуміння шляхів організації об'єктивних досліджень у галузі педагогіки, встановлення професійних контактів та багато іншого стали для нього фундаментом, на якому сформувалося його наукове перспективне мислення.

Високо оцінюючи результативність викладацької, наукової та методичної роботи М. В. Богдановича, наказом директора інституту № 119 від 2 листопада 1959 р його було включено до складу ради інституту (вченої ради) [22, арк. 101]. Отже, його думка бралась до уваги при розгляді важливих питань функціонування закладу колегами, які обіймали керівні посади, мали наукові звання і більший стаж роботи.

За сумлінне ставлення до роботи і активну участь у громадсько-політичній і суспільно корисній роботі М. Богдановичу в листопаді 1959 року було оголошено подяку (наказ № 181 від 6 листопада 1959 р.) [22, арк. 102].

У кінці 1959 р. керівництво інституту на виконання інструктивного листа МВО СРСР № 1-25-3 від 24 вересня 1959 р. «Про посилення роботи вищих учбових закладів по поданні допомоги вчителям шкіл та підвищенню їх кваліфікації» розпочало масштабну роботу в місті та районі. Для вивчення досвіду роботи шкіл і надання допомоги вчителям усіх науково-педагогічних працівників закріпили за навчальними закладами. М. Богданович був призначений відповідальним за роботу в цьому напрямі групи викладачів у міській школі № 4 [22, арк. 105]. До обов'язків керівників таких груп, зокрема, належало складання плану роботи групи в школі. До структури такого плану необхідно було ввести різні форми роботи з учителями: лекції, доповіді, проведення семінарів, практикумів і консультацій, проведення показових уроків для викладачів і вчителів, науково-дослідна робота та ін. У наказах ректора по інституту за цей період, зокрема, міститься вимога, щоб кожен викладач інституту запланував на навчальний рік проведення у школах міста не менше 5–6 уроків. Координаційний контроль за цією роботою було покладено на кафедру педагогіки. Центральне керівництво – на раду інституту.

Велика увага та відповідальність, з якою керівництво та колектив викладачів інституту поставилися до цієї роботи, ефективно позначилися на покращенні зв'язку педагогічного інституту з колективами шкіл. А це, у свою чергу, – на активізації перспективних упроваджень передових науково-педагогічних напрацювань у педагогічну практику. Досвід такої роботи М. Богдановича переконав його у беззаперечній необхідності для викладача-методиста мати постійний і стійкий зв'язок із реальною педагогічною практикою. У своїй подальшій роботі: під час написання кандидатської дисертації, роботи в Українському НПП педагогіки завжди був твердо переконаний у цьому, завжди мав тісний зв'язок із багатьма вчителями шкіл не лише в Україні, але й в інших республіках СРСР.

На початку 1961 р. у Глухівському педінституті відбулися управлінські кадрові зміни. Заступника директора інституту з навчально-наукової роботи Ю. О. Ковміра було тимчасово усунено з посади (у зв'язку із направленням його на піврічні курси підвищення кваліфікації до Київського державного університету). На його місце було призначено декана факультету педагогіки і методики початкової освіти В. І. Хоменка. Через це необхідно було визначитися із кандидатурою нового декана. Спочатку тимчасовим виконувачем цих обов'язків з 1 лютого 1961 р. був призначений викладач малювання В. І. Семенов. А вже 25 березня того ж року, за даними архіву наказів по інституту, його було звільнено з цієї посади за власним бажанням. Розглядаючи можливі кандидатури на посаду, що звільнилася, адміністрація інституту прийняла рішення призначити М. Богдановича. Отже, з 25 березня 1961 р. Михайло Васильович був призначений наказом директора інституту № 44 від 24 березня 1961 р. деканом факультету педагогіки і методики початкової освіти Глухівського педагогічного інституту [23, арк. 31]. І хоча час перебування його на цій посаді був достатньо короткий, в архівах інституту містяться документи, які характеризують його роботу у цей період як успішну. А його ставлення до виконання своїх обов'язків – сумлінне та відповідальне. Зокрема, це підтверджується його включенням до різних комісій інституту: з розподілу випускників, приймальної, стипендіальної (секретар), з підготовки та проведення святкування 44 річниці Жовтневої соціалістичної революції (голова), експертно-відбірної комісії з упорядкування архівних матеріалів інституту та ін. [23, арк. 31–32, 50, 71, 98].

2 січня 1962 року наказом ректора інституту № 6 асистента арифметики і методики викладання арифметики М. Богдановича було переведено на посаду старшого викладача математики і методики арифметики [24, арк. 19]. Але інтенсивна адміністративна діяльність, очевидно, обтяжувала Михайла Васильовича. Вона забирала багато сил та часу і відволікала від улюбленої справи – активної науково-методичної роботи. У його особовій справі міститься заява від 3 лютого 1962 року на ім'я ректора інституту з проханням звільнити його з посади декана. Цікаво, що одним із аргументів такого кроку він наводить необхідність завершити у поточному році наукову роботу [24, арк. 21]. Нам поки що не вдалося встановити, яку саме роботу він планував закінчити. Його прохання було задоволено, і наказом № 18 від 12 лютого 1962 року М. Богдановича було звільнено з посади декана факультету педагогіки і методики початкової освіти [24, арк. 20].

На основі аналізу архівних матеріалів та спогадів колишніх студентів ми схилиємося до думки, що Михайло Васильович за роки роботи в Глухівському педагогічному інституті, переконався у власних наукових перспективах, глибоко усвідомив наукову проблематику викладання математики у початковій

школі, зорієнтувався у тематиці своїх майбутніх наукових та науково-методичних розвідок, що актуалізувало питання про вступ до аспірантури.

Улітку 1962 року він скористався правом на додаткову відпустку в 30 календарних днів для підготовки до складання вступних випробувань до аспірантури. Ефективно витративши цей час, М. Богданович успішно склав екзамен і був зарахований аспірантом Українського науково-дослідного інституту педагогіки. У § 9 наказу ректора інституту № 131 від 1 вересня 1962 р. сказано: «Ст. викладача математики товариша М. В. Богдановича увільнити з роботи з 5 вересня 1962 р. у зв'язку з вступом до аспірантури» [25, арк. 72]. Так завершився «глухівський період» становлення майбутнього знаного науковця-методиста.

Оглядаючи доступні матеріали діяльності М. Богдановича за період роботи у Глухівському педагогічному інституті, ми дійшли висновку про те, що саме в ці роки сформувалися не лише його наукові і професійні інтереси, але й повною мірою виявилися його людські якості: уважність до студентів та колег, чуйність, акуратність та відповідальність у роботі, висока працездатність, бажання постійного професійного зростання та інші. Усе це знайшло було відзначено адміністрацією інституту. У ході опрацювання архівних матеріалів ми віднайшли 6 подяк від директора (ректора) інституту і 4 рази його фотографія розміщувалася на дошці пошани закладу.

Висновки. Підсумовуючи огляд «глухівського періоду» формування особистості М. Богдановича як викладача-дослідника, варто зазначити наступне. Роки дитинства та юності, що пройшли у рідному місті, стали для Михайла плідним періодом формування його світогляду та життєвих принципів. Вибір педагогічної кар'єри у віці 24 років дає підстави стверджувати про свідомий вибір свого професійного майбутнього. Здобуття повної професійної вищої освіти у Сумському педагогічному інституті вказує на прагнення досягти високого рівня професійної педагогічної майстерності. Активна і результативна робота в сільських школах району значно збагатила професійні вміння М. Богдановича. Саме тоді ним було здійснено перші науково-методичні пошуки у галузі шкільної математичної освіти. Помітно виділяючись серед учителів-практиків своєю спрямованістю на використання дослідницьких елементів у роботі, він був запрошений на роботу до місцевого педагогічного інституту. Зміни в структурній організації цього вишу остаточно вплинули на зорієнтованість Михайла Васильовича на проблеми початкової шкільної математичної освіти. Саме робота у педагогічному інституті дала йому міцну базу в набутті навичок науково-дослідної роботи в галузі методики викладання математики в початковій школі. Високі досягнення, яких він продемонстрував за дуже короткий термін, стали результатом реалізації його високого творчого потенціалу в сприятливих професійних умовах. Стрімке (менше ніж за 5 років) особистісне і професійне зростання від учителя сільської школи до наукового кореспондента і аспіранта провідної науково-дослідної установи в галузі педагогіки в УРСР – УНДІП стало красномовним свідченням цього.

Подальші напрями нашого дослідження будуть пов'язані із вивченням наступних періодів творчої активності Михайла Васильовича Богдановича.

Список використаних джерел та літератури

1. Сухомлинська О. Історія педагогіки як наука і як навчальний предмет: актуальні проблеми / О. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2003. – № 1. – С. 39–43.
2. Автобіографія Богдановича М. В. // Архів Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (далі – АГНПУ ім. О. Довженка) Оп. 2-Л Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1945–1954 г.г. (личные дела студентов). Спр. 10. 22 арк. [Особова справа студента Богдановича Михайла Васильовича].
3. Особовий листок з обліку кадрів Богдановича М. В. // АГНПУ ім. О. Довженка. Оп. 1-Л. Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1955–1962 г.г. Од. зб. 80. Спр. 4/41. 21 арк. [Особова справа Богдановича Михайла Васильовича (асистента математики)].
4. АГНПУ ім. О. Довженка. Оп. 1-Л. Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1943–1954 г.г. Од. зб. 24. 74 арк. [Приказы по институту за 1949 г.].
5. Матрикул № 97/49 Богдановича М. В. // Архів Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (далі – АГНПУ ім. О. Довженка) Оп. 2-Л Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1945–1954 г.г. (личные дела студентов). Спр. 10. 22 арк. [Особова справа студента Богдановича Михайла Васильовича].
6. Наказ № 74 від 19 травня 1951 р. // АГНПУ ім. О. Довженка. Оп. 1-Л. Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1943–1954 г.г. Од. зб. 24. 74 арк. [Приказы по институту за 1951 г.].
7. Наказ № 100 від 3 липня 1951 р. // АГНПУ ім. О. Довженка. Оп. 1-Л. Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1943–1954 г.г. Од. зб. 24. 74 арк. [Приказы по институту за 1951 г.].

8. Автобіографія Богдановича М. В. // АГНПУ ім. О. Довженка. Оп. 1-Л. Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1955–1962 г.г. Од. зб. 80. Спр. 4/41. 21 арк. [Особова справа Богдановича Михайла Васильовича (асистента математики)].
9. Диплом Богдановича М. В. // АГНПУ ім. О. Довженка. Оп. 1-Л. Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1955–1962 г.г. Од. зб. 80. Спр. 4/41. 21 арк. [Особова справа Богдановича Михайла Васильовича (асистента математики)].
10. Выписка из зачётной ведомости Богдановича М. В. за время пребывания в Сумском гос. пед. ин-те. // АГНПУ ім. О. Довженка. Оп. 1-Л. Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1955–1962 г.г. Од. зб. 80. Спр. 4/41. 21 арк. [Особова справа Богдановича Михайла Васильовича (асистента математики)].
11. Автобіографія Богдановича М. В. // АГНПУ ім. О. Довженка. Оп. 1-Л. Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1955–1962 г.г. Од. зб. 80. Спр. 4/41. 21 арк. [Особова справа Богдановича Михайла Васильовича (асистента математики)].
12. Заява М. Богдановича. // АГНПУ ім. О. Довженка. Оп. 1-Л. Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1955–1962 г.г. Од. зб. 80. Спр. 4/41. 21 арк. [Особова справа Богдановича Михайла Васильовича (асистента математики)].
13. Виписка з наказу № 129 по Глух. пед. ін.-ту від 1.09.1958 р. // АГНПУ ім. О. Довженка. Оп. 1-Л. Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1955–1962 г.г. Од. зб. 80. Спр. 4/41. 21 арк. [Особова справа Богдановича Михайла Васильовича (асистента математики)].
14. Наказ № 129 від 1.09.1958 // АГНПУ ім. О. Довженка. Оп. 1-Л. Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1955–1962 г.г. Од. зб. 39. 118 арк. [Книга наказів по інституту за 1958–1959 г.г.].
15. Наказ № 129 від 1.09.1958. // АГНПУ ім. О. Довженка. Оп. 1-Л. Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1955–1962 г.г. Од. зб. 39. 118 арк. [Книга наказів по інституту за 1958–1959 г.г.].
16. АГНПУ ім. О. Довженка. Оп. 1-Л. Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1955–1962 г.г. Од. зб. 40. 123 арк. [Книга наказів по інституту за 1958–1959 г.г.].
17. АГНПУ ім. О. Довженка. Оп. 1-Л. Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1955–1962 г.г. Од. зб. 80. Спр. 4/41. 21 арк. [Особова справа Богдановича Михайла Васильовича (асистента математики)].
18. Характеристика-рекомендація Богдановича М. В. // АГНПУ ім. О. Довженка. Оп. 1-Л. Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1955–1962 г.г. Од. зб. 80. Спр. 4/41. 21 арк. [Особова справа Богдановича Михайла Васильовича (асистента математики)].
19. Наказ № 37 від 15.03.1960 р., Наказ № 167 від 3.12.1960 р. АГНПУ ім. О. Довженка. Оп. 1-Л. Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1955–1962 г.г. Од. зб. 56. 123 арк. [Книга наказів по інституту за 1960 г.].
20. АГНПУ ім. О. Довженка. Оп. 1-Л. Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1955–1962 г.г. Од. зб. 40. 123 арк. [Книга наказів по інституту за 1958–1959 г.г.].
21. УНДП на сторінках педагогічних журналів 1926–1976 рр. / НАПН України, Педагогічний музей України ; [укладачі : В. О. Гайдей, О. П. Міхно ; наук. консультант О. В. Сухомлинська] [Розширена електронна версія]. – К. : ПМУ, 2016. – 355 с. – (Сер. «Педагогічні републікації» ; вип. 3).
22. АГНПУ ім. О. Довженка. Оп. 1-Л. Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1955–1962 г.г. Од. зб. 40. 123 арк. [Книга наказів по інституту за 1958–1959 г.г.].
23. АГНПУ ім. О. Довженка. Оп. 1. Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1955–1962 г.г. Од. зб. 61. 134 арк. [Книга наказів по інституту за 1961 г.].
24. АГНПУ ім. О. Довженка. Оп. 1-Л. Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1955–1962 г.г. Од. зб. 80. Спр. 4/41. 21 арк. [Особова справа Богдановича Михайла Васильовича (асистента математики)].
25. АГНПУ ім. О. Довженка. Оп. 1. Документальних матеріалів по личному составу постійного хранения за 1955 – 1962 г.г. Од. зб. 61. 122 арк. [Книга наказів по інституту за 1962 г.].

Татьяна Михайловна Биличенко
аспірантка Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженко,
e-mail: tatbil0377@gmail.com

НАУЧНАЯ БИОГРАФИЯ М. БОГДАНОВИЧА НА ФОНЕ РАЗВИТИЯ ОТЕЧЕСТВЕННОГО МАТЕМАТИЧЕСКОГО НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ («ГЛУХОВСКИЙ ПЕРИОД»)

В центре научной публикации находится творческая личность известного украинского учёного-методиста Михаила Васильевича Богдановича. В статье рассматривается процесс формирования его личности и научной педагогической системы. Детально проанализирован период его профессионально-педагогической подготовки в годы обучения в Глуховском учительском институте, преподавание в общеобразовательных учебных заведениях, период работы преподавателем в педагогическом институте. Охарактеризованы его профессионально-научные достижения и факторы, которые повлияли на формирование личности известного учёного.

Ключевые слова: Михаил Богданович, Глуховский учительский (педагогический) институт, начальная школа, математика, методика математики.

Tetyana Bilichenko,
post graduate student Oleksandr Dovzhenko
Hlukhiv national pedagogical university,
e-mail: tatbil0377@gmail.com

THE SCIENTIFIC BIOGRAPHY OF M. BOHDANOVYCH AGAINST THE BACKGROUND OF DEVELOPMENT OF DOMESTIC MATHEMATICAL PRIMARY EDUCATION («THE HLUKHIV PERIOD»)

Introductions. *Modern changes in science, technology, and production put forward new requirements for the mathematical training of specialists, and this, in turn, leads to the modernization of the content of elementary mathematical education. Therefore, proper mathematical culture in the 21st century raises person's chances for self-realization, promotes her personal progress.*

Purpose. *To describe the stage of formation and early stage of creativity in the scientific biography of M. Bohdanovych, to determine the main factors that influenced the formation of the personality of the teacher and scientist.*

Methods. *Historical and genetic, typological, periodization, historiography analysis method.*

Results. *In a research the main stages and factors of formation of the personality and professional qualities of M. Bohdanovych are opened. Among them: study at teacher's institute, teaching at school and institute. It is shown that his formation as scientist-methodologist happened in the years of work as the teacher of arithmetic of Hlukhiv teacher training institute.*

Originality. *The detailed research of early stages of creative activity of M. Bohdanovych is for the first time conducted. The research is based on deep studying of archival sources. It has provided the high level of objectivity of the drawn conclusions.*

Conclusions. *The conducted research has given the feasibility to establish that formation of professional scientific interests of M. Bohdanovych most productively happened during his work as the teacher of the Hlukhiv teacher training institute. The formation of his research skills was the result of active methodological work in the field of teaching mathematics.*

The problems connected with the beginning of his work on the thesis require further study. The research of a question of development of scientific contacts of M of Bogdanovich with scientists of the Ukrainian research institute of pedagogics will be continued.

Key words: *Mykhaylo Bohdanovych, Hlukhiv Teachers' (Pedagogical) Institute, Elementary School, Mathematics, Methodic of Mathematics.*

References

1. Suxomly`ns`ka O. Istoriya pedagogiky` yak nauka i yak navchal`ny`j predmet: aktual`ni problemy` / O. Suxomly`ns`ka // Shlyax osvity`. – 2003. – № 1. – S. 39–43.
2. Avtobiografiya Bogdanovy`cha M. V. // Arxiv Glukhivsk`ogo nacional`nogo pedagogichnogo universy`tetu imeni Oleksandra Dovzhenka (dali – AGNPU im. O. Dovzhenka) Op. 2-L Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1945–1954 g.g. (ly`chnye dela studentov). Spr. 10. 22 ark. [Osobova sprava studenta Bogdanovy`cha My`xajla Vasy`l`ovy`cha].
3. Osobovy`j ly`stok z obliku kadriv Bogdanovy`cha M. V. // AGNPU im. O. Dovzhenka. Op. 1-L. Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1955–1962 g.g. Od. zb. 80. Spr. 4/41. 21 ark. [Osobova sprava Bogdanovy`cha My`xajla Vasy`l`ovy`cha (asy`stenta matematy`ky`)].
4. AGNPU im. O. Dovzhenka. Op. 1-L. Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1943–1954 g.g. Od. zb. 24. 74 ark. [Pry`kazy po y`nsty`tutu za 1949 g.].
5. Matry`kul № 97/49 Bogdanovy`cha M. V. // Arxiv Glukhivsk`ogo nacional`nogo pedagogichnogo universy`tetu imeni Oleksandra Dovzhenka (dali – AGNPU im. O. Dovzhenka) Op. 2-L Dokumental`nyx

- matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1945–1954 g.g. (ly`chnye dela studentov). Spr. 10. 22 ark. [Osobova sprava studenta Bogdanovy`cha My`xajla Vasy`l`ovy`cha].
6. Nakaz № 74 vid 19 travnya 1951 r. // AGNPU im. O. Dovzhenka. Op. 1-L. Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1943–1954 g.g. Od. zb. 24. 74 ark. [Pry`kazy po y`nsty`tutu za 1951 g.].
7. Nakaz № 100 vid 3 ly`pnya 1951 r. // AGNPU im. O. Dovzhenka. Op. 1-L. Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1943–1954 g.g. Od. zb. 24. 74 ark. [Pry`kazy po y`nsty`tutu za 1951 g.].
8. Avtobiografiya Bogdanovy`cha M. V. // AGNPU im. O. Dovzhenka. Op. 1-L. Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1955–1962 g.g. Od. zb. 80. Spr. 4/41. 21 ark. [Osobova sprava Bogdanovy`cha My`xajla Vasy`l`ovy`cha (asy`stenta matematy`ky)].
9. Dy`plom Bogdanovy`cha M. V. // AGNPU im. O. Dovzhenka. Op. 1-L. Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1955–1962 g.g. Od. zb. 80. Spr. 4/41. 21 ark. [Osobova sprava Bogdanovy`cha My`xajla Vasy`l`ovy`cha (asy`stenta matematy`ky)].
10. Vyry`ska y`z zachëtnoj vedomosty` Bogdanovy`cha M. V. za vremena prebывany`ya v Sumskom gos. ped. y`n-te. // AGNPU im. O. Dovzhenka. Op. 1-L. Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1955–1962 g.g. Od. zb. 80. Spr. 4/41. 21 ark. [Osobova sprava Bogdanovy`cha My`xajla Vasy`l`ovy`cha (asy`stenta matematy`ky)].
11. Avtobiografiya Bogdanovy`cha M. V. // AGNPU im. O. Dovzhenka. Op. 1-L. Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1955–1962 g.g. Od. zb. 80. Spr. 4/41. 21 ark. [Osobova sprava Bogdanovy`cha My`xajla Vasy`l`ovy`cha (asy`stenta matematy`ky)].
12. Zayava M. Bogdanovy`cha. // AGNPU im. O. Dovzhenka. Op. 1-L. Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1955–1962 g.g. Od. zb. 80. Spr. 4/41. 21 ark. [Osobova sprava Bogdanovy`cha My`xajla Vasy`l`ovy`cha (asy`stenta matematy`ky)].
13. Vy`py`ska z nakazu № 129 po Glux. ped. in.-tu vid 1.09.1958 r. // AGNPU im. O. Dovzhenka. Op. 1-L. Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1955–1962 g.g. Od. zb. 80. Spr. 4/41. 21 ark. [Osobova sprava Bogdanovy`cha My`xajla Vasy`l`ovy`cha (asy`stenta matematy`ky)].
14. Nakaz № 129 vid 1.09.1958 // AGNPU im. O. Dovzhenka. Op. 1-L. Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1955–1962 g.g. Od. zb. 39. 118 ark. [Kny`ga nakaziv po insty`tutu za 1958–1959 gg.].
15. Nakaz № 129 vid 1.09.1958. // AGNPU im. O. Dovzhenka. Op. 1-L. Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1955–1962 g.g. Od. zb. 39. 118 ark. [Kny`ga nakaziv po insty`tutu za 1958–1959 gg.].
16. AGNPU im. O. Dovzhenka. Op. 1-L. Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1955–1962 g.g. Od. zb. 40. 123 ark. [Kny`ga nakaziv po insty`tutu za 1958–1959 gg.].
17. AGNPU im. O. Dovzhenka. Op. 1-L. Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1955–1962 g.g. Od. zb. 80. Spr. 4/41. 21 ark. [Osobova sprava Bogdanovy`cha My`xajla Vasy`l`ovy`cha (asy`stenta matematy`ky)].
18. Xaraktery`sty`ka-rekomendaciya Bogdanovy`cha M. V. // AGNPU im. O. Dovzhenka. Op. 1-L. Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1955–1962 g.g. Od. zb. 80. Spr. 4/41. 21 ark. [Osobova sprava Bogdanovy`cha My`xajla Vasy`l`ovy`cha (asy`stenta matematy`ky)].
19. Nakaz № 37 vid 15.03.1960 r., Nakaz № 167 vid 3.12.1960 r. AGNPU im. O. Dovzhenka. Op. 1-L. Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1955–1962 g.g. Od. zb. 56. 123 ark. [Kny`ga nakaziv po insty`tutu za 1960 g.].
20. AGNPU im. O. Dovzhenka. Op. 1-L. Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1955–1962 g.g. Od. zb. 40. 123 ark. [Kny`ga nakaziv po insty`tutu za 1958–1959 gg.].
21. UNIP na storinkax pedagogichny`x zhurnaliv 1926–1976 rr. / NAPN Ukrayiny`, Pedagogichny`j muzej Ukrayiny` ; [ukladachi : V. O. Gajdej, O. P. Mixno ; nauk. konsul`tant O. V. Suxomly`ns`ka] [Rozshy`rena elektronna versiya]. – K. : PMU, 2016. – 355 s. – (Ser. «Pedagogichni republikaciyi» ; vy`p. 3).
22. AGNPU im. O. Dovzhenka. Op. 1-L. Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1955–1962 g.g. Od. zb. 40. 123 ark. [Kny`ga nakaziv po insty`tutu za 1958–1959 gg.].
23. AGNPU im. O. Dovzhenka. Op. 1. Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1955–1962 g.g. Od. zb. 61. 134 ark. [Kny`ga nakaziv po insty`tutu za 1961 g.].
24. AGNPU im. O. Dovzhenka. Op. 1-L. Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1955–1962 g.g. Od. zb. 80. Spr. 4/41. 21 ark. [Osobova sprava Bogdanovy`cha My`xajla Vasy`l`ovy`cha (asy`stenta matematy`ky)].
25. AGNPU im. O. Dovzhenka. Op. 1. Dokumental`nyx matery`alov po ly`chnomu sostavu postoyannogo xraneny`ya za 1955 – 1962 g.g. Od. zb. 61. 122 ark. [Kny`ga nakaziv po insty`tutu za 1962 g.].

Отримано редакцією 31.05.2018 р.